

Sobre la gestació per substitució

Josep M. Busquets

Llicenciat en Medicina, especialista en Medicina Preventiva i Salut Pública. Màster en Bioètica.

josepmaria.busquets@gencat.cat

Mercè Armelles

Llicenciada en Farmàcia

Resum

L'anomenada gestació per substitució és una pràctica cada vegada més utilitzada per aquelles persones soles o parelles que tenen dificultats per reproduir-se. Les iniciatives que propugnen la legalització d'aquesta pràctica haurien de confrontar-se amb les conseqüències que se'n derivaran per a les dones gestants, les persones concebudes i la societat en el seu conjunt.

Paraules clau

gestació, altruisme, drets de la dona, dret de les persones menors

Abstract

So-called gestational surrogacy is a practice that is being increasingly used by individuals or couples who, for one reason or another, have difficulties in reproduction. Initiatives aimed at the legalisation of this practice need to address the consequences for surrogate mothers, the children born and society at large.

Keywords

gestation, altruism, women's rights, adults' rights

1. De què parlem

L'anomenada gestació per substitució no és una pràctica nova. El Gènesi ja relata que atès que Raquel no donava fills a Jacob, li va oferir la seva serventa Bilhà perquè aquesta els tingués per ella. La diferència, ara, resideix a incorporar «un vincle biològic» amb els qui exerciran de pares. D'aquesta manera la gestació per substitució resulta de la transferència d'embrions, obtinguts a partir dels gàmetes de les persones que volen ser pares, a una dona amb la qual se signa un contracte civil segons el qual aquesta renuncia a la seva maternitat i lliura el nen concebut a altres persones que volen convertir-se en els seus pares des del punt de vista legal. No obstant això, també hi ha casos en què cap dels futurs pares no aporta gàmetes i, consegüentment, aquest vincle biològic no existeix.

L'any 2012, al món van néixer prop de 20.000 infants mitjançant la gestació per substitució, mentre que les adopcions internacionals van ser 19.439, i van baixar fins a 12.000 el 2015

Resulta paradoxal que en una societat on els canvis socials i normatius han modificat de manera tan substancial els models de família tradicional, el vincle biològic, «la sang de la

meva sang», que ens remet a èpoques de dinasties, reialeses i bastards, es continuï considerant tan important.¹ L'any 2012, al món van néixer prop de 20.000 infants mitjançant la gestació per substitució, mentre que les adopcions internacionals van ser 19.439, i van baixar fins a 12.000 el 2015.²

2. Per què ara parlem de la gestació per substitució?

Perquè coincidint amb la percepció que el progrés permet aconseguir objectius que en èpoques anteriors no eren ni tan sols imaginables, diferents iniciatives intenten modificar el marc jurídic actual perquè les persones puguin convertir en realitat qualsevol desig que es plantegin.

Les dones que disposen d'òvuls, però no poden gestar, ara poden proposar a una altra dona que ho faci per elles. Les parelles masculines o els homes sols veuen possible exercir el seu *dret reproductiu*. Fins i tot es poden complir els desitjos de les dones que volen ser mares però que renuncien a la gestació per por o per ser incompatible amb altres prioritats.

Contribueix a l'acceptació social d'aquesta opció el fet que cada vegada més persones amb ressò mediàtic (cantants, artistes, esportistes) escullin, gairebé sense qüestionar-s'ho, encarregar a altres persones la gestació i el naixement dels seus fills. A poc a poc la pràctica es va normalitzant. Moltes persones només hi veuen avantatges alliberadors, i pocs es qüestionen els efectes adversos o els danys que es puguin causar. Fins i tot els moviments feministes del segle passat

van valorar el poder alliberador que representaven per a les dones les tècniques de reproducció assistida, inclosa la gestació per substitució, encara que ara ja no la defensin i s'hagin posicionat clarament en contra d'aquesta pràctica, fins i tot en els casos altruistes. Ningú no vol semblar esgarriacries, retrògrad o fins i tot reaccionari. Missatges com «Si pots somiar-ho pots fer-ho» o «si és possible i es pot comprar, ho pots tenir» imperen en la societat de mercat on poques coses es resisteixen a una llibertat que no veu cap límit.

3. Les raons per demanar la legalització de la gestació subrogada

En el recent informe del Comitè de Bioètica d'Espanya³ sobre els aspectes ètics i jurídics de la maternitat subrogada o ventre de lloguer, es descriuen tres raons defensades pels partidaris de la legalització:

- Tot individu té dret a tenir un fill, la tecnologia existeix precisament per superar les limitacions que imposa la biologia a l'hora d'atendre aquest dret.
- Els límits que imposa la biologia no han de ser el referent moral inapel·lable.
- En tot cas, les societats plurals no poden reconèixer els criteris biològics com a ordenadors de la moral comuna.

De fet, la superació dels límits que imposa la biologia és acceptada per moltes persones partidàries que s'utilitzin les diferents possibilitats que ofereixen la ciència i la tecnologia per superar certes anomalies o limitacions biològiques, fins i tot per aconseguir suposades millores. El diagnòstic preimplantacional i prenatal són mitjans per aconseguir-ho, als

quals aviat s'unirà l'edició genètica, una nova tècnica de biologia molecular que permetrà modificar el DNA de cèl·lules somàtiques, però també de gàmetes i embrions. El principi de la beneficència procreativa,⁴ defensat obertament per alguns, en realitat és bastant acceptat per una societat on l'eugenèsia ja no persegueix eliminar els «imperfectes», sinó evitar el seu naixement.

La superació dels límits que imposa la biologia és acceptada per moltes persones partidàries que s'utilitzin les diferents possibilitats que ofereixen la ciència i la tecnologia per superar certes anomalies o limitacions biològiques, fins i tot per aconseguir suposades millores

Si fins fa poc el dret a la reproducció s'interpretava com la impossibilitat que algú pogués impedir a una persona reproduir-se —un dret que està conculcat a la Xina o als països que fomenten l'esterilització—, ara existeix una concepció més àmplia, però no compartida unànimement, que entén que les persones tenen dret a accedir a tot tipus de tècniques de reproducció per fer possibles els seus desitjos, incloent entre aquestes tècniques la gestació subrogada. Contrasta la demanda de reconèixer el dret a «la reproducció amb vincle biològic» en sentit ampli, amb l'acceptació dels límits que s'imposen al dret de paternitat o maternitat mitjançant l'adopció. Adoptar un nen només és possible si després de passar un perí-

ode de formació i d'informació s'obté un certificat que acredita la idoneïtat per ser pare.

En tot cas s'ha de recordar que el dret a la reproducció té límits per a les parelles amb discapacitat intel·lectual severa i es qüestiona en aquelles que poden transmetre una greu malaltia al fill o que per la gravetat del seu estat físic se sospita que no podran tenir cura del nen o nena.

També sorprèn que, donada la importància que té per a algunes persones el «vincle biològic», no es reivindiqui, amb igual vehemència, la modificació del marc legislatiu espanyol que precisament empara el dret a procrear amb gàmetes de donants anònims. Aquesta situació, cada vegada menys freqüent als països desenvolupats, deixa el nou-nat mitjançant tècniques de reproducció humana assistida sense la possibilitat de conèixer els seus orígens biològics, una informació que sí que tenen els que han nascut sense la seva utilització, entre ells els que han estat adoptats. És difícil continuar defensant l'anonimat de la donació, ja que la moralitat de les accions s'adquireix precisament amb la transparència i per tant els actes que no es poden explicar és millor que no es facin.

4. Les raons que s'oposen a la legalització de la gestació subrogada

Les raons que s'oposen a la legalització de la gestació subrogada han estat exposades en diferents pronunciaments i manifestos, com per exemple el de la plataforma *No somos vasijas*. Algunes que destaquen principalment són:

- La negació del dret a decidir de les dones gestants, que amb la signatura del contracte renuncien a qualsevol dret sobre el fill que pariran. El canvi de parer i la renúncia a donar el fill que s'ha parit es poden pena-

litzar mitjançant accions punitives, especificades en cada contracte.

- La violència obstètrica que han de suportar, ja que els futurs pares poden voler estar presents en totes les visites de control de l'embaràs i en el part, i fins i tot poden posar una clàusula en el contracte que les obligui a avortar si es descobreixen defectes en el fetus que els futurs pares no volen assumir.
- La fal·làcia de l'altruisme, ja que la realitat mostra que moltes de les dones que accepten gestar fills per a uns altres no tenen recursos per alimentar els fills propis, fet que defineix la gran desigualtat existent entre les dones llogades i les dones o els homes que acaben essent els pares legals.
- El dret dels nounats a conèixer la seva mare biològica.

En definitiva, els arguments defensen el respecte a la dignitat de qualsevol dona i a la no utilització del seu cos, així com posen al davant els drets dels nounats.

5. Què entenem pel respecte a la dignitat

Per a alguns, la gestació per contracte o per encàrrec vulnera la dignitat de l'ésser humà. Un terme ambigu que es pot utilitzar tant per defensar una posició com la seva posició contrària, però que precisament es va definir com l'essència de la persona, que no té preu i no es pot vendre. Sobre la base de la dignitat, la nostra societat ha convingut que el cos o les seves parts no s'han de comprar ni vendre, i que les persones que es presten a aquest comerç es veuen induïdes a fer un acte indigne, moltes vegades com a conseqüència de les penúries econòmiques en què viuen elles i les seves famílies. En sentit oposat, hi ha qui defensa que arrendatàries o venedors

d'òrgans actuen lliurement, i que el que resulta poc digne és la manera en què es veuen obligats a viure com a conseqüència de limitar la seva llibertat de comerciar-hi.

Més enllà de proclames grandiloqüents, sembla que la instrumentalització de la vida de qualsevol ésser humà constitueix una violació de la seva integritat moral. Kant ens recorda que «no s'ha de tractar la humanitat, ja sigui un mateix o una altra persona, com un mer mitjà, sinó sempre com a fi en si mateixa» i també que «hem de fer el que qualsevol ésser humà faria en la mateixa situació, allò que considero bo per a mi ha de poder ser bo per a qualsevol altre i per a la humanitat en el seu conjunt». ⁵ Per això potser resultaria més defensable la gestació per substitució si totes les dones amb recursos i necessitats econòmiques cobertes es prestessin a gestar desinteressadament per donar fills a les dones infèrtils sense recursos econòmics suficients, però amb similars desitjos de ser mares. El contrari és aprofundir en la injustícia.

6. Els riscos per a la dona gestant

«L'embaràs representa un canvi important en diversos aspectes de la vida

d'una dona i de la seva parella. Suposa un repte que pot generar diferents estats emocionals, sentiments i percepcions segons l'experiència, les habilitats i la forma de ser de la persona. És un procés natural que és convenient que es visqui amb satisfacció i expectatives de canvi positives. Malgrat tot, l'embaràs, el part i el puerperi no són situacions exemptes de risc.» ⁶

La gestació també pot comportar problemes (diabetis gestacional, hiperèmesi gravídica, avortament, cesària, depressió postpart agreujada per la pèrdua del fill gestat, o fins i tot la mort durant el treball de part), per això enfront d'una sol·licitud d'ajuda per aconseguir un embaràs, el metge hauria de preguntar-se fins a quin punt és acceptable que una dona assumeixi aquests riscos per a la seva salut, en la majoria de les vegades sense cap altre benefici que l'econòmic. En el nostre entorn, a cap comitè d'ètica assistencial ni de recerca se li ha plantejat aprovar un procediment semblant. Les donacions d'òrgans a partir de persones vives no busquen la recompensa econòmica i només són permeses per donar vida a una persona que sense el trasplantament moriria.

També es planteja la renúncia a la llibertat, perquè en la majoria de contractes de lloguer s'estableix que la dona gestant s'haurà d'avenir als requeriments dels contractants, com sotmetre's a determinades proves de diagnòstic prenatal per descartar anomalies fetals, de manera que si els contractants no accepten una anomalia diagnosticada en el fetus hagi d'avortar, independentment de la seva voluntat. Tampoc no està previst que la gestant pugui avortar per decisió pròpia sense explicar les raons de la seva decisió, tal com la Llei de salut sexual i reproductiva vigent al nostre país empara durant el primer trimestre de la gestació.

Sense acord és difícil portar a terme l'embaràs amb garanties per als futurs pares, per això és possible que en cas de desacord entre els pares adoptius i la mare gestant sobre la realització d'una intervenció, inclòs l'avortament, es produeixi una penalització si la dona no s'atén al que està estipulat en el contracte. Però sorgeixen molts dubtes sobre si aquest acord s'ha obtingut sota algun tipus de coacció, fins i tot en els suposats casos d'altruisme. La subrogació entre familiars no exclou la coacció, al contrari, fins i tot pot resultar més difícil negar-se a la sol·licitud que formula una germana o una filla. És una coacció que pot persistir durant tot l'embaràs depenent de la situació de vulnerabilitat de la dona, i això porta a pensar que el que realment succeeix, als països on aquesta pràctica és legal, s'apropa molt a un acte de compravenda de nounats.

7. Els límits del consentiment lliure

La interpretació maximalista del consentiment podria transformar-se en un mitjà d'opressió de les persones més febles i vulnerables. *Si la voluntat de la persona fos l'únic requisit*

per justificar o legitimar la validesa d'un acte, la justícia no podria intervenir en els casos d'autolesions i no es podria prohibir l'ablació del clitoris o altres formes de maltractament, ja que hi hauria dones que donarien el seu consentiment.

A més, en sentit estricte, en la gestació per contracte el consentiment informat hauria de considerar-se nul, ja que no preveu la possibilitat de revocar-lo en cas que la dona canviï d'opinió i decideixi avortar o quedar-se el nen o nena que ha gestat. De fet, l'Instrument de Ratificació del Conveni Europeu en matèria d'adopció de menors, de l'any 2008, estableix que el termini en què una dona pot anul-

8. A què ha de renunciar la dona gestant

Des de la perspectiva liberal, semblaria que la voluntat de la dona és l'única a tenir en compte, ella és qui ha de decidir què vol fer amb el seu cos. Però la seva decisió pot suposar cert deteriorament de la relació amb la seva parella, sobretot si aquesta no comparteix al mateix nivell l'opció que ha escollit. Potser aquesta sigui la raó per la qual moltes de les dones americanes que lloguen el seu ventre són esposes de militars amb llargs períodes d'expatriació, que aprofiten l'absència temporal dels seus cònjuges per treure un benefici econòmic del seu cos. En tot cas, l'embaràs

En sentit estricte, en la gestació per contracte el consentiment informat hauria de considerar-se nul, ja que no preveu la possibilitat de revocar-lo en cas que la dona canviï d'opinió i decideixi avortar o quedar-se el nen o nena que ha gestat

lar la seva decisió de renúncia a donar el seu fill en adopció no serà inferior a sis setmanes.

Els estats han de protegir les persones perquè no estableixin acords injustos, encara que aquests acords siguin consentits voluntàriament. En el cas de la donació d'un feto o d'un ronyó, que no són susceptibles de comerç, ja que la llei reconeix aquestes donacions com a actes de fraternitat o de solidaritat, un comitè d'ètica vinculat a un centre sanitari i un jutge vetllaran perquè la donació sigui veritablement altruista. Una persona pot renunciar a una part del seu cos per ajudar-ne una altra, però les lleis el protegeixen i impedeixen que es vegi obligat a comerciar amb el seu cos o els seus òrgans.

sempre suposa algunes limitacions o canvis en la vida familiar que són més acceptats per la família quan el final és compartir un nou fill o un germà. Però en el cas de la gestació subrogada es poden veure com a incomoditats o renúncies incompreses.

Sens dubte la renúncia més important pot ser la de rebutjar els sentiments d'amor que de manera habitual una dona sent pel fill que s'està gestant o ja s'ha concebut, *un sentiment natural que es veurà obligada a ocultar o negar*. I en moltes ocasions serà responsable que sorgeixi un *sentiment de culpa* que pot perdurar la resta de la vida.

També pot succeir que les dones que cedeixen el seu ventre per gestar

sentin que són reprovades per algunes persones que no comparteixen ni comprenen la seva actitud. Fins i tot pot ser que siguin menyspreades per aquelles persones que les utilitzen per satisfer els seus desitjos. Una sensació molt diferent de la de l'orgull que sovint sembla sentir la dona embarassada.

Aquestes renúncies, i el sofriment que comporten, sembla que escapen a la comprensió de les persones que encarreguen la gestació, perquè el desig de ser pares ofusca el dolor del proïsme. Difícilment la compassió, que és la base inqüestionable de l'ètica, té lloc en aquesta relació.

9. Les conseqüències per a les dones

La capacitat de gestar ha fet valerosa i poderosa la dona als ulls dels homes, i ha fet que fos objecte d'enveja per part d'aquelles que no podien fer-ho. *Yerma* és el paradigma de l'enveja que sent la dona infèril. Ara sembla que aquest poder li volen prendre les persones que no troben una altra manera de concebre. No és la primera vegada que les dones han estat instrumentalitzades al llarg de la història, de vegades han estat vistes com el mitjà per concebre un hereu per a la corona, o per portar al món els braços necessaris per al treball, o per a la cura dels pares quan siguin ancians. També per a les dones a les quals l'embaràs els suposa una incomoditat o un obstacle per a l'avanç social, la gestació subrogada constitueix la possibilitat d'alliberar-se d'aquest treball. A poc a poc es va assumint com a normal la mercantilització de l'embaràs i en alguns casos, també, la compravenda de fills, encara que pocs s'atreveixin a reconèixer-ho. És difícil pensar que una societat que s'acostuma a tenir un tracte utilitarista amb una part de les seves dones, a les quals es veu com a simples mitjans per satisfer els de-

sitjos d'unes poques persones, pugui ser respectuosa amb elles.

Després d'anys reivindicant el dret a gestionar lliurement el propi cos, sorprèn que ara es demani a unes dones que renunciïn temporalment a gestionar lliurement el seu. Una vegada superada l'època del Codi únic, en la qual només es concebia una manera d'exercir la sexualitat o de tenir un fill, el mateix respecte aconseguit per qui durant molts anys va veure negada la seva identitat, hauria d'ampliar-se a aquelles persones que, només negant la realitat, diem que actuen de manera altruista.

És important recordar que la utilització de tècniques de reproducció assistida és una alternativa a la infertilitat, però no l'única. Professionals i pacients haurien de plantejar-se altres opcions, tals com l'adopció (si no es vol renunciar al desig de ser mare o pare) o no tenir fills. El fet de no ser mare o pare no et fa menys dona o home, ni et fa formar menys part de la societat.

10. El respecte envers el qui neix

A diferència d'algunes persones adultes que sovint confonen els desitjos i les preferències amb drets, les persones que neixen sí que són subjectes de plens drets. El dret a tenir uns pares, a conèixer els seus orígens, al millor desenvolupament possible, a una bona educació. Són drets recollits en declaracions internacionals que pocs qüestionen. Però potser aquests drets es dilueixen quan els productes de la gestació es confonen amb coses: «Els ha anomenat coses. Crec que descobrirem que són persones».⁷

Per a les dones que lloguen el seu ventre, la bona esperança, com metafòricament es denominava l'embaràs, serà acabar ràpid i rebre el pagament

A diferència d'algunes persones adultes que sovint confonen els desitjos i les preferències amb drets, les persones que neixen sí que són subjectes de plens drets. El dret a tenir uns pares, a conèixer els seus orígens, al millor desenvolupament possible, a una bona educació. Són drets recollits en declaracions internacionals que pocs qüestionen

acordat. Encara que moltes dones manifesten que mai no es van sentir tan bé com quan van estar embarassades, és difícil pensar que es doni la mateixa sensació quan l'embaràs no es vincula al fet de ser mare. Gestar un ésser que no serà seu pot fer pensar a la dona que com més aviat es produeixi el part, millor. Aquest sembla que és el camí perquè el producte de la gestació —terme usualment utilitzat en obstetrícia— es confongui amb una cosa, i pot suposar una menor implicació de la gestant en el seu embaràs. Les teories que emfatitzaven la importància de la relació entre mare i fill durant l'embaràs deixen de ser importants. No és estrany que aquestes dones perdin l'interès per assistir a cursets prenatals i, encara menys, que la seva parella s'impliqui en l'embaràs d'un nen que no serà el seu fill. En un ja llunyà i mític llibre, René A. Split⁸ repassava des de la mirada ja arraconada de la psicologia dinàmica les repercussions sobre la vida adulta

del primer any de vida del nen. Recordava la importància de la simbiosi de la relació mare-fill, que comença ja en l'embaràs i es considera important per a la seguretat afectiva en el futur. No exclou la possibilitat que la companyia o la tutela per una altra persona diferent de la mare biològica pugui transmetre gran afecte, però no és equivalent.

Dins del ventall de possibilitats en què s'emmarca la gestació subrogada, la mercantilització és una possibilitat defensada per algunes persones liberals i permesa a certs països. La diferència entre lloguer, subrogació i compra no queda clara, i encara que no existeixin estudis sobre l'estigma que pot suposar per a una persona conèixer que va ser concebut i gestat després d'una transacció mercantil, sembla que no ha de ser un fet irrellevant la forma com els fills nascuts d'embarassos subrogats pensin quin va ser el seu valor de transacció. La compravenda de bebès no és acceptada per la societat de mercat, però en moltes ocasions costa diferenciar aquesta pràctica de moltes que es denominen gestació subrogada i que suposadament semblen més acceptades. Encara que els compradors no maltractin els nens comprats, un mercat de nens expressaria una forma falsa de valorar-los. Els nens no són percebuts com a béns de consum, sinó com a éssers dignes d'amor i protecció.⁹ Al llarg de la història, s'han produït moltes gestacions per encàrrec retribuïdes, unes conegudes per l'afectat i unes altres no, però intuïtivament sembla probable que tal com ocorre amb les persones adoptades, en algun moment de la seva vida es pugui sofrir un neguit que en ocasions pot convertir-se en algun malestar psicològic més transcendent que ha de comptabilitzar-se a l'apartat dels danys.

Per al nen, sentir-se «propietat» dels pares que han llogat la seva mare

també pot ser una font de malestar i conflicte, perquè desitja estar menys vinculat a ells que a la mare que el va gestar. Pagar per comprar fills degrada el seu valor, i corromp el comprador, de tal manera que el fill no vulgui sentir-s'hi vinculat. Els contractes no poden preveure les conseqüències de l'afecte i de l'instint.

A Espanya, el contracte que es pugui establir per subrogar una gestació és nul de ple dret, però la seva pràctica no està prohibida i en conseqüència ni la gestant ni els pares no poden ser sancionats

11. Les conseqüències per a la societat

Els fets consumats han obligat l'Estat a dictar normes per no desemparar els nens nascuts per subrogació uterina en països on aquesta pràctica està permesa. En posar com a centre de la qüestió, i prioritat a resoldre, el benestar del bebè, s'han elaborat disposicions que permeten que el nen no quedi en una situació d'il·legalitat. Això aprofundeix en la inequitat, ja que suposa que la gestació per substitució solament està a l'abast d'aquelles persones que tenen suficients recursos econòmics per fer-la als països on la pràctica està permesa.

En la majoria d'aquests països, on les proteccions per a dones i nens són notòriament deficientes, el mercat de mares de lloguer pot considerar-se econòmicament eficient ja que als futurs pares se'ls permet l'elecció de la dona que gestarà el seu fill, amb o

sense els seus gàmetes. Això, que és vist com un benefici molt superior al que podria ser l'assignació d'un fill en adopció, també suposa que la societat s'encamina a la pèrdua de solidaritat, de generositat i d'altruisme, virtuts que en ser oblidades és impossible que siguin transmeses a les persones així concebudes. En realitat obtenir un fill pot resultar tan fàcil com contractar una secretària.

12. Per què no és convenient legalitzar la pràctica

A Espanya el contracte que es pugui establir per subrogar una gestació és nul de ple dret, però la seva pràctica no està prohibida i en conseqüència ni la gestant ni els pares no poden ser sancionats.¹⁰

Gran Bretanya, Grècia o Portugal són països europeus on la possibilitat de gestació per substitució està contemplada com un recurs excepcional quan existeixi una indicació mèdica, sempre preservant el seu caràcter altruista. A Espanya, el Grup d'ètica i bona pràctica clínica de la Societat Espanyola de Fertilitat (SEF) també és partidari de permetre la gestació per substitució amb caràcter altruista quan existeixi una indicació mèdica, però va més enllà i ho amplia a les situacions d'esterilitat estructural.

Cada vegada costa més creure que en una societat individualista «algú visqui per a l'altre» i posi els interessos aliens abans dels propis, però és cert que algunes dones poden engendrar un fill per ajudar una persona propera i volguda que no pot tenir-lo. Els mou el mateix amor que un pare pot sentir en donar un ronyó a la seva filla, a qui li cal per viure. És molt més difícil pensar que la gestació subrogada sigui fruit de la solidaritat entre persones entre les quals no existeix un vincle afectiu, encara que no es pot descar-

tar.¹¹ En tot cas, aquests embarassos altruistes són molt pocs, i no exempts de problemes de coacció i de canvi d'opinió una vegada nascut el nen, però no requereixen un marc legal específic, perquè com s'ha dit no existeixen impediments legals al fet que una dona doni el fill que ha gestat.

En el debat ètic, el més important és que el que es proclama sigui creïble, i àdhuc admetent que la maternitat subrogada, en si mateixa, no suposa una explotació de la dona gestant, existeix el risc real que en legalitzar-la derivi en una pràctica mercantilista, inicialment no prevista ni desitjable, centrada en la compravenda de nens.¹² El rigor que l'Estat espanyol posa en el control de l'activitat de la reproducció assistida és poc creïble —no s'ha creat un registre de donants de gàmetes ja previst en la Llei de 1988, un registre obligatori i rigorós de l'activitat en reproduc-

En el debat ètic, el més important és que el que es proclama sigui creïble, i àdhuc admetent que la maternitat subrogada, en si mateixa, no suposa una explotació de la dona gestant, existeix el risc real que en legalitzar-la derivi en una pràctica mercantilista, inicialment no prevista ni desitjable, centrada en la compravenda de nens

ció assistida, un control estricte dels pagaments que reben les donants de

gàmetes eufemísticament denominats compensacions i un control més rigorós de la qualitat que presten els centres que realitzen aquestes tècniques. Són mancances que fan dubtar que es fes un seguiment estricte i correcte de la pràctica de la gestació per substitució altruista.

En conseqüència, ha d'imperar la prudència, atès que la legalització de la gestació per substitució podria obrir la possibilitat de comerciar amb el cos, contravenint allò establert en l'article 21 del Conveni europeu sobre els drets humans i la biomedicina quan diu que «El cos humà i les seves parts, com a tals, no han de ser objecte de lucre». Però en un món global, de la mateixa manera que el capital troba entorns adequats que permeten eludir els impostos que haurien de contribuir al benestar del conjunt de la societat, moltes persones, emparades en valors similars, troben països amb lleis

En conseqüència, ha d'imperar la prudència, atès que la legalització de la gestació per substitució podria obrir la possibilitat de comerciar amb el cos

laxes i pràcticament sense controls que permeten donar resposta a les seves necessitats d'òrgans, i ventres que persones vulnerables i necessitades proveeixen pensant que aquesta actitud els allunyarà de la misèria. L'experiència demostra com n'estan d'equivocats, a tenor dels resultats en les seves vides.¹³ Per això el Parlament Europeu l'any 2016, com ja havia fet el 2014, condemnà el tràfic d'éssers humans per a la maternitat subrogada en la mesura que constitueix una violació dels drets de la dona i dels menors.

Potser resulti convenient recordar com en «El conte de la criada»¹⁴ la instructora de les criades, el valor de les quals radica en els seus ovaris —atès que la república té un problema d'infertilitat generalitzat—, els adverteix: «Que jo no us sorprengui en això. Res d'estar a la lluna, nenes. L'amor no compta». Però l'amor, sí que compta.

Bibliografia

1. Grau Rubio C, Fernández Hawrylak M. Relaciones de parentesco en las nuevas familias. Disociación entre maternidad/paternidad biológica, genética y social. *Gazeta de Antropología* [Internet]. 2015 [Consulta: 15 novembre 2017]; 31(1): [aprox. 14 p.]. Disponible a: <<http://www.gazeta-antropologia.es/?p=4660>>
2. Mignot JF. Will International adoption be replaced by surrogacy? N-IUSSP [Internet]. 2017 [Consulta: 15 novembre 2017]: [aprox. 5 p.]. Disponible a: <<http://www.niussp.org/article/will-international-adoption-be-replaced-by-surrogacyla-gestation-pour-a-t-elle-remplacer-ladoption-internationale/?print=pdf>>
3. Comité de Bioética de España. Informe del Comité de Bioética de España sobre los aspectos éticos y jurídicos de la maternidad subrogada [Internet]. Madrid; 2017 [Consulta:

15 novembre 2017]. Disponible a: <http://assets.comitedebioetica.es/files/documentacion/es/informe_comite_bioetica_aspectos_eticos_juridicos_maternidad_subrogada.pdf>

4. Savulescu J. ¿Decisiones peligrosas? Una bioética desafiante. Madrid: Tecnos; 2012.

5. Kant I. Fonamentació de la metafísica dels costums. Barcelona: Edicions 62; 2009.

6. Canal Salut. Embaràs, part i postpart [Internet]. Generalitat de Catalunya. [Consulta: 15 novembre 2017]. Disponible a: <<http://canalsalut.gencat.cat/ca/salut-a-z/e/embaras-part-i-postpart/embaras-part-i-postpart/>>

7. Churchil C. Un número; Lejos. Madrid: Asociación Cultural Teatro del Astillero; 2005.

8. Spitz RA. El primer año de vida del niño. México DF: Fondo de Cultura Económica de España; 1999.

9. Sandel MJ. Lo que el dinero no puede comprar. Barcelona: Debate; 2013.

10. Atienza M. La gestación por sustitución. *El País*. 4 de mayo de 2017.

11-12. Romeo Casabona CM. Voto particular al Informe del Comité de Bioética de España sobre los aspectos éticos y jurídicos de la maternidad subrogada. Madrid, 19 de mayo de 2017. A: Comité de Bioética de España. Informe del Comité de Bioética de España sobre los aspectos éticos y jurídicos de la maternidad subrogada [Internet]. Madrid; 2017 [Consulta: 15 novembre 2017]. p. 88-92. Disponible a: <http://assets.comitedebioetica.es/files/documentacion/es/informe_comite_bioetica_aspectos_eticos_juridicos_maternidad_subrogada.pdf>

13. Moazam F, Zaman RM, Jafarey AM. Conversations with kidney vendors in Pakistan: an ethnographic study. *Hastings Center Hastings Cent Rep*. 2009;39(3): 29-44.

14. Atwood M. El cuento de la criada. Barcelona: Seix Barral; 1987.

